

Etiikka ja moraali eli
HYVÄ JA PAHA tai OIKEA JA VÄÄRÄ
- osa ihmisyyttä ja ihmisen osa maailmassa

Tapahtuu metsässä I

- Lenkkeilijä juoksee lenkkipolulla. Lähistöllä on emokarhu poikasineen. Yksi pennuista jää emokarhun ja lenkkeilijän väliin. Karhu hyökkää lenkkeilijän kimppuun. Onko karhu paha? Tekikö karhu väärin?
- Ei. Sen vaistot käskevät suojella pentua.

Tapahtuu metsässä, osa II

- Olen metsässä lasteni kanssa. Äkkiä näen lenkkeilijän. Syöksyn hänen kimppuunsa ajatellen puolustavan lapsiani. Myöhemmin poliisikuulusteluissa vetoan äidin tai isän vaistoihini. Huomasin vaaran, ja toimin selkäytimellä, vaistojeni varassa. Teinkö oikein?
- ...en tehnyt. Ihmisellä on kyky tehdä moraalisia valintoja. Ihminen kykenee tekemään tietoisesti sekä hyvää että pahaa.

Moraali / etiikka näyttää olevan ihmisen väistämätön osa maailmassa!

Kasvu eettisyyteen eli vastuulliseksi ihmiseksi:

Pohdi, kysele ja
ihmettele!

Ota selvää
faktoista!

Keskustele, ole
vuorovaikutuksessa

Ratkaisevaa kuitenkin
on, että toimimme
myös sen mukaan,
minkä ymmärrämme
oikeaksi!

Avainsanoja: Moraali ja etiikka

- Moraali = käsitys / taju hyvästä ja pahasta + moraalitajun mukainen käyttäytyminen.
- Etiikka = tiede, joka tutkii moraalia.
- Arkikielessä toimivat usein vaihtoehtokäsitteinä ("Mikä on sun moraalisi / etiikkasi, kun sä teit noin?")

Avainsana: Empatia

- Empatia on kykyä asettua toisen asemaan.

Miksi empatia
on moraaliin
liittyen
tärkeää?

Avainsana: Omatunto

- Omatunto on ihmisen kykyä erottaa asiat oikeiksi tai vääriksi.
 - Erityisen merkittävää on ihmisen kokemus, kun hän tekee tuon tajunsa mukaisia tai sen vastaisia tekoja. ”**Huono omatunto**” lienee useimpien tuntema sanapari ja kokemus.
 - Kasvatus, kulttuuri ja ympäristö vaikuttavat omatuntoon.
- > [Donald's crime](#) (Hupaisa ja palkittu animaatio Youtubessa. Paljon moraaliin liittyviä näkökulmia ja tunteita.)

Avainsana: Arvot

- Arvot ovat ihmisille tärkeitä asioita, kuten kauneus, rakkaus ja oikeudenmukaisuus. Arvokkaat asiat voivat olla toki myös hyvin konkreettisia, esimerkiksi RAHA.
- Arvot vaikuttavat ihmisten toimintaan, tiedostetaan niitä tai ei.
- Arvoja on perustavasti kahdenlaisia:
 1. Itsessään arvokkaita asioita (= itseisarvot) ja
 2. asioita, joita käytetään välineenä saavuttaa itsessään arvokkaita asioita (= välinearvot).

Onko RAHA itseisarvo vai välinearvo?

Normit ja sanktiot

- Normit = sääntöjä ja lakeja, jotka nousevat arvoista.
- Normien rikkomisesta annetaan sanktioita, kuten paheksuntaa tai sakkoja. Tai jälki-istuntoa...
- Sanktio = rangaistus tai palkinto.

Keskeiset käsitteet ovat siis

- Etiikka = ?
- Moraali = ?
- Arvot = ?
(itseisarvo/välinearvo)
- Empatia = ?
- Omatunto = ?
- Normi = ?
- Sanktio = ?

Eettisen ongelman pohtiminen

- Kun pohditaan eettistä ongelmaa, kannattaa kiinnittää huomiota
 - Tilanteen osapuolet ja vastuut ihan lainkin näkökulmasta
 - Itse tekemiseen / tekoon ja sen seurauksiin: mitä kannattaa tehdä, mitä ei saa tehdä. Saako esimerkiksi hätätilassa rikkoa lakia? Ajaa ylinopeutta, jotta ehtisi nopeammin sairaalaan?

Eettisen pohdinnan esimerkki:

Rosa Parksin tapaus

- 1.12.1955 afroamerikkalainen ompelija Rosa Parks nousi kotikaupunkinsa bussiin USA:n eteläosissa. Bussissa Rosa istui penkkiriville yksitoista, koska kymmenen ensimmäistä oli varattu ainoastaan valkoisille. Bussi kuitenkin täyttyi pikkuhiljaa matkan edetessä.
- Kun kymmeneltä ensimmäiseltä riviltä ei enää löytynyt vapaata paikkaa valkoihoiselle miehelle, käski bussin kuljettaja Rosaa siirtymään penkiltään bussin takaosaan ja antamaan näin vapautuvan paikkansa kyseiselle valkoihoiselle miehelle.
- Rosa kieltäytyi.
- Rosa pidätettiin ja hän sai teostaan 14 dollarin sakot ***rikottuaan lakia***.

Pohdi jokaisen kohdalta oikeaa ja väärää otsikolla ROSA PARKSIN TAPAUS

- Tapauksessa on mukana muun muassa
 - Rosa itse
 - Bussikuski
 - Mies, jolle Rosan olisi pitänyt antaa paikkansa
 - Rosan pidättänyt poliisi
 - Osavaltio, jonka lakia noudatettiin

... kuka / ketkä tekivät väärin? Kuka / ketkä tekivät oikein?

Millä perusteella? ? **Osaatko käyttää etiikan keskeisiä käsitteitä pohtiessasi koko kuviota ja sommitellessasi vastausta?**

